

AZ EGYHÁZAK ÉS KÍNA VALLÁSPOLITIKÁJA

Mint minden évben, úgy 1998 elején is, a kínai újév alkalmából (amely ezúttal január 28-ra esett) a vezető kínai vallási személyiségeket meghívták Pekingbe, hogy a Nagy Népi Csarnokban részt vegyenek a párt és állami vezetők által adott fogadáson. Azok a szavak, amelyek ilyenkor rendszerint elhangzanak, mértékadóak az egész évi valláspolitikára nézve. Néhány éve azonban az itt elhangzott kijelentések meglehetősen szelídek lettek. A vallási vezetők pedig minden alkalommal hangsúlyozzák lojalitásukat a szocialista Kína iránt, és azt a szándékukat, hogy „hozzájáruljanak Kína modern fejlődéséhez”. Állami részről ezúttal is kifejezték ugyan a hazafiságot és a szocializmushoz való ragaszkodás igényét, azonban nem gyakoroltak már közvetlen valláskritikát sem a pápával, sem a Vatikánnal szemben. A bírálat más szinten nyilvánul meg, nevezetesen az Egyházi Ügyek Hivatala útján, vagy — csak szórványosan — a katolikus Hazafias Szövetség tevékenységében.

Kínában a vallások akarva, nem akarva az állam partnereivé váltak a modern társadalom kialakításának nehézségei láttán. Ebben a társadalomban számos olyan szociális probléma jelentkezik, amelyeket az állam egyedül nem képes leküzdeni. Így az állam és a párt vezetői aláhúzzák annak szükségességét, hogy „a vallások járuljanak hozzá a modernizáláshoz”, ma még inkább, mint korábban. Ezt hangsúlyozta röviddel karácsony előtt Peking polgármestere is a keresztény egyházak képviselői előtt, és Li Peng miniszterelnök 1998. február 24-én, amikor valamennyi állami egyházügyi igazgató részére konferenciát tartottak. A párt és a kormány mindig hangsúlyozta a „vallásos munka” fontosságát Kínában — állította Li Peng. „A hivatalok fáradozzanak azon, hogy nagyobb figyelmet fordítsanak erre a munkára, hogy hozzájárulhassanak a kínai jellegzetességű szocializmus fejlődéséhez.” A hivatalos magatartás a vallásokkal szemben kétértelműbb lett: a központilag meghatározott és a kifelé propagált egyházpolitika, valamint a helyi gyakorlat közötti szakadék egyre nagyobb. Mindenesetre sa-

játos, hogy az állam csúcán elhangzó szelídebb szavak ellenére az Egyházi Ügyek Hivatala minden vallást a „Kína elleni agresszió eszközeként” jellemez, és emlékeztet a „misszionáriusok szégyenteljes szerepére”, amint azt az 1997 végén közzétett Fehér Könyvben a vallásszabadsággal kapcsolatban is tették.

Bár a Fehér Könyv részletesen ecseteli a Kínai Népköztársaságban érvényesülő „vallásszabadságot”, az egyházak vezetői továbbra is arról számolnak be, hogy voltak letartóztatások és kihallgatások, és sor került az egyházi tevékenységek akadályozására is. Továbbra is előfordulnak korlátozások, amelyek a helyszíntől függően különböző szigorúságúak. Olyan elnyomó intézkedéseket is hoztak, amelyekről igen keveset tudni, mivel az érintett személyeknek nincsenek külföldi kapcsolataik. Tovább folyik a kampány a „népi vallásosság” hatalmas méretű fejlődése ellen. A Buddha-szobrokat, sírköveket, templomokat — amelyeket állami felfogás szerint a nép törvénytelenül állított fel — földig lerombolják. Az egyik vidékről azt jelentették, hogy ismét több mint 15 ezer különböző vallási vagy „népi vallási” kultuszhelyet romboltak le. Ez egyrészt mutatja a népi vallásosság felélnkülését, másrészt a korlátozó valláspolitikát Kínában.

Ilyen összefüggésben a vallási vezetők körében a hangulatot mindenekelőtt az a kérdés fejezi ki, hogy milyen jövő vár rájuk? Ez a kérdés beárnyékol minden pozitív fejlődést a római katolikus egyházban is. A jövő kérdése egyaránt felmerül a „hivatalos” és a „földalatti egyházban”. Ez jól szemléltethető a kínai katolikus egyház legutóbbi eseményeivel. Josef Zong Huaide püspök halála után, 1997 nyarán megürült a Kínai Püspöki Kar és a Katolikus Hazafias Egyesület elnöki széke. Még a püspök halála előtt elhatározták, hogy a minden ötödik évben esedékes közgyűlést a katolikus testületek részére megtartják, egyebek között azért, hogy a hivatalos katolikus egyház új vezetésének és strukturális változtatásának kérdéseit megvitassák. A püspök halála miatt ezeket a tervekét először elhalasztották. A pártkongresszus után múlt év őszén az egyház vezető testületei még nem voltak felkészülve arra, hogy a közgyűlést

megtartásák, először is azért, mert nem tudtak megegyezni a megfelelő jelölt személyében, másrészt mert a püspökök nyilvánvalóan már nem értenek egyet a katolikus Hazafias Egyesület eddigi szerepével. Olyan személyt keresnek, aki ezzel a ténnyel számolni tud, de ilyent eddig nem találtak. Ezzel szemben megosztották a katolikus testületek között a „hatalmat” az 1998 januárjában megtartott összközgyűlésen. A Hazafias Egyesület elnökévé a pekingi püspököt, Michael Fu Tieshant választották meg, a Püspöki Kar elnökévé pedig Nanjing püspökét, Liu Juanrent. Peking és Nanjing, az északi és a déli főváros, a hagyományos határt jelölik Észak és Dél között, és ez a kínai katolikus egyházban is új jelentőséget kapott. Ez a megoldás azonban kompromisszumnak tűnik, mivel mindkét püspök „hivatalos püspök”, és az állam lojális szolgájának számít. A hatalom megosztását azonban nem szabad alábecsülni. A püspököknek ugyanis sikerült az egyház arculatát megváltoztatni, és ez már eredménynek tekinthető.

A strukturális változásokban és a jövőre irányuló tervekben azonban sem a múlt év számos őszi tanácskozásán, sem idén, a januárban megtartott közgyűlésen nem sikerült megállapodni. Ez azt mutatja, hogy a püspökök bizonytalanok a jövő alakulását illetően, és hogy a katolikus egyháznak Kínában még hiányosak a lehetőségei. Emlékeztetni kell arra, hogy a protestáns egyház múlt évi közgyűlésén már végrehajtottak különböző strukturális változásokat, amelyek az egyház intenzívebb nyitására utalnak a változó kínai társadalomban. A katolikus egyházban még nem jutottak ennyire. A katolikus oldal bizonytalansága elsősorban a Hazafias Egyesület már említett szerepére vezethető vissza (amely 1997-ben ünnepelte megalakulásának 40. évfordulóját), másrészt — ez a fontosabb — az egyház személyi és pénzügyi helyzetétől függ. A protestánsoknál egyre több fiatal kerül vezető pozícióba, a katolikus egyházban azonban még nem történt meg ez a nemzedékváltás. A vezetők átlagban 70 év felettek, bár a legidősebb püspökök kiváltak a vezető testületekből. A hivatalos katolikus egyház még nem rendelkezik rátermett fiatal vezető személyiségekkel.

Ugyanez vonatkozik a „földalatti egyházra”, mert ott sem adták át a vezetést a fiata-

labbaknak, s ez nem könnyíti a helyzet javulását és a megbékélést. A „földalatti egyházban” a képzési és oktatási lehetőségek sem javultak, nem utolsó sorban az állami korlátozások miatt. A belső problémák és viták is hozzájárulnak ahhoz, hogy a „földalatti egyház” nem áttekinthető, és még Róma is különbözőképpen értékeli a befolyásolás lehetőségének csökkenését a „földalatti egyházban”. Természetesen azt sem szabad elfelejteni, hogy Kínában a katolikus egyháznak nincsen meg a szabadsága ahhoz, hogy többet tegyen a megbékélés érdekében. A megbékélésre csak igazságban kerülhet sor, és az igazság csak szabadságban lehetséges.

A kínai katolikus egyház mindkét csoportja számára a legnagyobb kérdés jelenleg nem annyira a korlátozó valláspolitikai, hanem a személyi és pénzügyi helyzet. Képes lesz-e a katolikus egyház Kínában a növekvő lelkipásztori és szociális feladatok láttán — amelyeket itt-ott már észrevesznek és tudomásul vesznek — önmagát eltartani. A kínai egyház keresi annak új útját, miként lehetne pénzügyi és anyagi tekintetben önállóbb. Fontos emellett a világegyházzal való kapcsolatok intenzívebb ápolása is, valamint az ottani látogatások és az egyes helyi egyházközségek képviselőinek Nyugatra történő meghívása. Közvetlen kapcsolatfelvételt a kínai püspökök, a kínai egyház és a pápa között továbbra is nagyon nehezen elképzelhető.

Vatikáni látogatások Kínában még mindig nagy kivételnek számítanak, és így a kapcsolatot az egyetemes egyházzal, amely pedig szükséges, eddig csaknem kizárólag helyi egyházközségek révén jöhetett létre. Ez fontos tény, amelyet a jelenlegi helyzetben, amikor az egyház a jövő kérdése előtt áll, nyomatékosan figyelembe kell venni. Feszülten várjuk, mit javít ezen az Ázsiai Szinódus.

A még nem szabályozott kínai-vatikáni kapcsolatok természetesen beárnyékolják a jövő kérdését is. Hogyan fognak alakulni ezek? Mi történt eddig ezen a téren? Még ha volna is az „in pectore” kinevezett bíborosok között egy püspök Kínából, ez semmit sem változtatna a helyzeten, mert amit vágyva várnak, az a pápa nyílt üzenete a hivatalos egyházhoz és a „földalatti egyházhoz” egyaránt. S ez a mindkettőhöz intézett szó csak akkor lehetséges — véli számos szakértő —, ha a Vatikán a Kínai Népköztársaságot mint

szuverén államot elismeri. A Vatikán törekszik a kapcsolatok javítására a Kínai Népköztársasággal. Első lépésként javasolták a pekingi kormánynak egy pápai küldött látogatását — mondta a vatikáni államtitkár, Angelo Sodano bíboros 1998. február 13-án újságíróknak Rómában. Ennek azonban eddig semmilyen visszhangja nem támadt.

Az utóbbi két évben a pápa nagyon körültekintő szavakat intézett a kínai egyházakhoz, de egyetlen szóval sem érintette sem a „földalatti”, sem a „hivatalos” egyházat. A pápai üzenetekben ismételten hangsúlyozták a kölcsönös készséget a megbékélésre. Ez a készség természetesen függ személyektől is, vagyis a püspököktől, a papoktól, az apácáktól és a papnövendékektől, és ez a szívek átalakítása és a teológiai képzés útján történhet meg. Ezen a téren Kína egyháza nehéz feladatok előtt áll.

Természetesen azoknak a kínai szeminaristáknak a hazatérése, akik időközben néhány évig külföldön tanultak, és teológiai fokozatokat szereztek, javítani fogja az általános helyzetet a kínai szemináriumokban és egyházmegyékben. Erősebb mértékben kellene elősegíteni a szerzetesnők képzését is mind teológiai, mind szakmai téren, mivel ők a jövőben nagyobb szerepet fognak játszani a kínai egyházban és társadalomban, mint eddig.

A kínai társadalommal, különösen a kínai tudományos világgal folytatandó párbeszéd is egyelőre a jövő követelménye. Az egyház maga még nem eléggé felkészült erre a párbeszédre, úgyhogy a nyugati egyházakat arra kéri, vegyenek részt erőteljesebben ebben a párbeszédben, és lehetőleg segítsenek az egyetemes egyház érdekében. A kereszténység iránti érdeklődés a kínai tudományos körökben ugyanis továbbra is nagyon intenzív. Ha a kereszténység a jövő egyik lehetősége, akkor Kína egyházai nem hiányozhatnak e jövő alakításából, és ehhez segítségre van szükségük.

Kívánatos volna, ha Nyugaton a jövőben a figyelmet nemcsak a kétértelmű valláspolitikára fordítanák, hanem az egyház belső helyzetét vennék jobban figyelembe, és ha Nyugat-Európa helyi egyházai megkeresnék az útját annak, hogy segítsenek a kínai egyházaknak, hogy az egyetemes egyházban elfoglalhassák helyüket. A kínai egyházra nehezedő felelősség vállalása nemcsak Kína számára, hanem az egyetemes egyháznak is fontos.

ROMAN MALEK

(Az írás a China-Heute című folyóirat 1998. 1. számában megjelent cikk rövidített változata. Az Ökumenikus Tanulmányi Központ fordítása.)